

Motto:

„Żadne dziecko nie rodzi się istotą uspołecznioną. Staje się nią dopiero pod wpływem oddziaływań środowiska społecznego i własnych doświadczeń”.

(Ł. Muszyńska)

Rola wychowania przedszkolnego w procesie kształtowania właściwych postaw moralnych dziecka

Rozwój społeczno-moralny jest zagadnieniem bardzo istotnym w życiu każdego człowieka, dlatego kształtowanie właściwych postaw i zachowań prospołecznych należy rozpocząć już w wieku przedszkolnym. Od tego, jak przebiegać będzie ten rozwój w dzieciństwie i młodości, zależy poziom dojrzałości człowieka dorosłego.

Człowiek, a w szczególności dziecko, dla pełnego rozwoju i funkcjonowania w społeczeństwie wymaga prawidłowych wzorców, przyjaznych, życzliwych postaw oraz uczuć ze strony rodziców i osób dorosłych z najbliższego otoczenia. Pozytywne doświadczenia interpersonalne, jak poznawanie i rozumienie innych są podstawą, na której tworzą się i rozwijają umiejętności społeczno-moralne. Błędy i braki w wychowaniu powodują zaburzenia, które w znacznej mierze stanowią barierę dla osiągnięcia pełnej dojrzałości emocjonalnej i społecznej, prowadzą do „niedostosowania się do społeczeństwa albo do powtarzających się niepowodzeń w relacjach interpersonalnych” (D. Goleman).

Przedszkole, obok rodziny, powinno być środowiskiem edukacyjnym, które przekazuje dziecku podstawowe wartości w zakresie wychowania społeczno-moralnego.

W podstawie programowej edukacji przedszkolnej, treści dotyczące wychowania, a w szczególności rozróżnianie dobra od zła, kształtowania charakteru i postaw społecznie akceptowalnych zajmują szczególne miejsce i przejawiają się w wielu jej obszarach.

Dziecko przekraczając próg przedszkola, staje się członkiem grupy przedszkolnej z czym wiążą się określone, nowe dla niego prawa i obowiązki. W przedszkolu nawiązuje pierwsze interakcje ze swoimi rówieśnikami, poznaje określone zasady i normy obowiązujące w społeczeństwie. Dzieci przedszkolne z wiekiem przejawiają „uczucia prospołeczne, a równolegle z tym rozwijają umiejętności okazywania tych uczuć zgodnie z uznanymi wzorami społecznymi” (M. Terlecka). Wspólprzebywanie dzieci ze sobą uwrażliwia na drugiego człowieka, umożliwia zrozumienie powodów jego zachowań, stanowi bazę dla budowania zaufania. Dla poszczególnych wychowanków sytuacje takie to również możliwość kształtowania poczucia własnej wartości.

Poprzez wypracowanie i stosowanie przez nauczycieli przedszkola odpowiednich metod i form pracy wychowawczo-dydaktycznej przygotowuje się dzieci do nawiązywania relacji interpersonalnych w grupie rówieśniczej, a także do twórczej i efektywnej współpracy z osobami dorosłymi z otoczenia dziecka. Zadaniem nauczyciela jest stopniowe wprowadzanie wychowanka w system norm regulujących współzycie w grupie, w taki sposób, aby doświadczenia dziecka, wyniesione z pierwszych kontaktów z rówieśnikami, miały charakter pozytywny.

Grupa przedszkolna staje się dla dziecka terenem zdobywania nowych doświadczeń i przezwyciężenia charakterystycznego dla tego wieku egocentryzmu. Małe dzieci nie zawsze chętnie podporządkowują się normom grupy, a wartości takie jak: sympatia, współczucie, koleżeństwo kształtują się powoli, przeplatając z zachowaniami społecznymi typu: rywalizacja, zazdrość.

Realizowane treści kształcenia obejmujące sferę stosunków międzyludzkich zaowocują wtedy, gdy w przedszkolu, do którego uczęszcza dziecko będzie panowała odpowiednia atmosfera oparta na życzliwości i wzajemnym zrozumieniu.

Dzieci zachęcane przez nauczycielkę słowem i przykładem zaczynają zauważać różne sytuacje z życia przedszkola. Stają się bardziej otwarte na potrzeby innych. Wzajemna pomoc zaznacza się w różnego rodzaju pracach, jak sprzątanie sali czy układanie zabawek. Wymaga tego też wspólne korzystanie z różnych materiałów i narzędzi.

Warunkiem wyrabiania u dzieci właściwych postaw prospołecznych jest przyzwyczajanie ich do współdziałania w organizacji życia grupy, kształtowanie umiejętności współdziałania w zespole, poczucia odpowiedzialności za wspólną własność, dbania o estetykę otoczenia.

Również stawianie dziecku różnych zadań, których wykonanie jest określone zasadą współżycia, prawem do bezpieczeństwa i wolności innych, uczy dziecko bycia odpowiedzialnym za siebie w kontekście innych ludzi.

Każda forma pracy w wychowaniu przedszkolnym i każda sytuacja może posiadać określoną wartość wychowawczą ze względu na rozwój społeczno-moralny dziecka. Gromadzone przez dziecko doświadczenia zdobywane w obszarach edukacji umysłowej, estetycznej czy też zdrowotnej są bazą do kształtowania się postaw. Przedszkole wspiera wychowawczą rolę rodziny, pełni ogromną rolę w rozwijaniu postaw społecznych małego dziecka. Budowany od podstaw system wartości sprzyja wyposażeniu wychowanków w najważniejsze wartości, które pozwolą im rozumieć świat, żyć wspólnie i współpracować z innymi. W tym rozumieniu istotną rolę odgrywają postawy społeczne nabywane już od wczesnego dzieciństwa.

Formy wychowania przedszkolnego sprzyjające kształtowaniu odpowiedniego zachowania i postaw dzieci.

Zabawa

Podstawową formą działalności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa, która staje się dla niego pierwszą szkołą wychowania społecznego i moralnego. Doświadczenia wyniesione przez dzieci z działalności zabawowej mają charakter najtrwalszy. To właśnie w zabawie dziecko buduje obraz siebie, swoje poczucie odrębności oraz poczucie przynależności do grupy. Uczy się rozumieć sens ludzkiej pracy, ponieważ wkłada wielki wysiłek w tworzenie wspólnej konstrukcji, bazy do zabaw, co staje się dla uczestników zabawy źródłem satysfakcji i daje poczucie sprawstwa.

Zabawa zespołowa - jest wartościowym środkiem uspołeczniania dzieci, gdyż uczy wspólnego dążenia do pewnego celu, sprzyja nawiązywaniu pierwszych przyjaźni,

uczy uzgadniania między sobą różnych czynności, przyzwyczajają do postępowania zgodnie z ustalonymi zasadami.

Zabawy grupowe - to rodzaj zabaw, które obserwuje się w grupach dzieci starszych. Umożliwiają kształtowanie wzajemnych relacji rówieśniczych poprzez dzielenie się rolami, wyznaczanie zadań rozwiązywanie kwestii spornych.

Czynności samoobsługowe

Aspekt zachowania higieny zawsze był ważnym elementem w wychowaniu przedszkolnym. Większość dzieci przychodzących do przedszkola ma opanowane podstawowe czynności samoobsługowe. Dzieci uczą się odpowiedzialności za własne zdrowie również w innych aspektach, np. dokonywania wyboru zdrowej żywności, podejmowania aktywności fizycznej. Istotnym rodzajem prac o charakterze samoobsługowym, ale wykonywanym nie tylko dla siebie, lecz jakoby "w imieniu całej grupy", są dyżury. Dyżur w przedszkolu uczy samodzielności, rzetelności i samokontroli.

Kontakty okolicznościowe

To doskonała forma rozwijania właściwych postaw prospołecznych dzieci w wieku przedszkolnym, realizowanych poprzez spontaniczne i niewymuszone oddziaływanie na dziecko. Dzięki tej formie dziecko zyskuje możliwość poznawania nowych ludzi, przeżywania nowych sytuacji, co stymuluje rozwój emocjonalny dziecka. W procesie kształcenia postaw społeczno-moralnych dzieci bardzo ważne jest stwarzanie takich sytuacji wychowawczych, które zachęcają do opiekowania się innymi ludźmi, a także innymi istotami żywymi. Udział przedszkolaków w spotkaniach np. z seniorami, czy udział w akcjach charytatywnych rozwija wrażliwość dziecka na cierpienie, ból, samotność ludzi potrzebujących pomocy oraz zwierząt. Czynności, które dziecko będzie podejmowało na rzecz innych opierają się w znacznej mierze na zjawisku empatii, a więc zdolności rozumienia innych ludzi i współodczuwania z nimi.

Przykład własny nauczyciela

Każdy dorosły człowiek, w tym nauczyciel, stanowi dla dziecka wzór osobowościowy, wykorzystuje różne sytuacje do nauki dokonywania przez dziecko wyborów, uczy odpowiedzialności za ich konsekwencje, jest przewodnikiem po świecie wartości. Nauczyciel pomaga także w dokonywaniu przez dziecko oceny zachowań i zjawisk oraz wyciągania wniosków. Dzięki temu dziecko uczy się właściwej hierarchii wartości moralnych, poznaje wartości życia ludzkiego, swoje miejsce w rodzinie i środowisku. To właśnie nauczyciel stanowi dla dziecka wzór osobowościowy, wykorzystuje różne sytuacje do dokonywania przez dziecko wyborów, uczy odpowiedzialności za ich konsekwencje.

Literatura dziecięca

W procesie kształtowania właściwych postaw społecznych i moralnych dziecka należy podkreślić niebagatelną rolę literatury dziecięcej. Baśń, opowiadanie, wiersz, oddziałują emocjonalnie na dziecko, torują drogę przeżyciom moralnym, pogłębiają jego wrażliwość, bowiem nigdzie nie jest tak dobitnie postawiony problem dobra i zła jak w nich. Są one skarbnicą wielu postaw społecznych. Umożliwiają dziecku wczuwanie się w sytuację, dokonywanie oceny postępowania bohaterów i przeżywania wraz z nimi. Dostarczane przykłady postaw społeczno-moralnych wzięte z literatury pozwalają na porównanie postaci fikcyjnych, ich emocji, sposobu postępowania z własnymi przeżyciami.

Przykłady literatury dziecięcej na temat wychowania do wartości.

Zamieszczamy poniżej tytuły książek, które rozwijają wyobraźnię, pobudzają do refleksji lub uśmiechu, doskonałą język, przynoszą dobre wzorce zachowań – życzliwość, uczciwość, mądrość, odwaga.

Zachęcamy do systematycznego czytania dziecku w domu. Jest to wspaniała okazja do wypracowania właściwych zachowań dziecka w różnych sytuacjach.

Dzieci młodsze

Marta Bogdanowicz (opracowanie) - Rymowanki – przytulanki

Paulette Bourgeois, Brenda Clark - seria o Franklinie

Anita Głowińska – Kicia Kocia (seria)

Dimiter Inkiow - Ja i moja siostra Klara (seria)

Janosch - Ach, jak cudowna jest Panama (seria)

Hanna Łochocka – O wróbelku Elemelku (seria)

Sven Nordqvist – Kiedy mały Findus się zgubił (seria)

Annie M.G. Schmidt – Julek i Julka (seria)

Annette Steinhauer – Mądra Mysz (seria)

Wojciech Widłak - Pan Kuleczka (seria)

Jan Brzechwa - Wiersze i bajki

Gilbert Delahaye - seria o Martynce

Danuta Gellnerowa – Cukrowe miasteczko

Czesław Janczarski - Miś Uszatek; Gdzie mieszka bajeczka

Astrid Lindgren - Lotta z ulicy Awanturników

Sam McBratney - Nawet nie wiesz, jak bardzo Cię Kocham

Nele Most, Annet Rudolph - Wszystko moje; Co wolno, a czego nie wolno
Beata Ostrowicka - Lulaki, Pan Czekoladka i przedszkole; Ale ja tak chcę!

Dzieci starsze

Wiera Badalska – Ballada o kapryśnej królownie

Renata Piątkowska - Na wszystko jest sposób; Nie ma nudnych dni

Małgorzata Musierowicz - Znajomi z zerówki

Marcin Brykczyński – Jedna chwilka, uczuć kilka; Co się kryje w sercu na dnie;

Vaclav Čtvrtek - Bajki z mchu i paproci; O gajowym Chrobotku ; Podróże furmana

Liliana Bardijewska – Zielony Wędrowiec; Moje - nie moje

Grażyna Bąkiewicz - Kosmiczni odkrywcy - Franio i jego babcia

Ivona Březinová - Cukierek dla dziadka Tadka 2

Carlo Collodi - Pinokio

Szejtrocza Iwona Czarkowska – Biuro zagubionych zabawek

Barbara Gawryluk - Dżok, legenda o psiej wierności

Dorota Gellner – zbiory: Przedszkolakom; Czarodziejski świat; Ziewnik;

Czesław Janczarski – Jak Wojtek został strażakiem

Hanna Januszewska – O Pleciudze

Roksana Jędrzejewska-Wróbel – Sznurkowe historie, Maleńkie Królestwo królowy Aurelki, Florka (seria)

Kęstutis Kasparavičius – Mała zima

Lucyna Krzemieniecka - O Jasiu Kapeluszniku

Tadeusz Kubiak – Wiersze na dzień dobry

Åsa Lind – Piaskowy Wilk

Astrid Lindgren - Pippi Pończoszanka; Emil ze Smalandii

Beata Majchrzak - Opowieść o błękitnym psie, czyli o rzeczach trudnych dla dzieci

Kornel Makuszyński - Przygody Koziołka Matołka

Alan A. Milne - Kubuś Puchatek, Chatka Puchatka

Pija Lindenbaum - Nusia i bracia łośie (seria)